

See põikpäine liivlane...

Eestlased, lätlased ja leedulased on viimaste aastakümnete jooksul teinud palju, et endast maailmale teada anda. Nõukogude Liidu lagunemisel kanti maailmakaardile 3 uut riiki ning üsna peagi, algul kauge- malt ning siis tasahilju lähenedes, tuldi tundmatuid rahvaid uudistama. Aga enne kui laia maailma astuda, võiks ju ennekõike ise oma kodukanti tundma õppida.

Sõna 'liivlane' ei üllata loomulikult kedagi. Liivlaste ja eestlaste naabrusest oleme kuulnud räägitavat nii aja- loo kui ka eesti keele tundides. Kuid sageli siinkohal kokkupuude liivlastega ka lõpeb. Umbmääraseks jääb nii nende ajalugu kui ka täpne eluala, kaunis kaugeks ka keel. Lätlased peavad liivi keelt mingiks läti dialektiks ning ka eestlastele kõlab arhailine liivi keel läti keelena.

Õigus pole aga kummalgi. Liivi keel seisab eesti keelele lähemal kui mistahes muu naaberkeel - kuulume me ju mõlemad läänemeresoome keelkonda. «Ühe kandi mehed,» võiksime ju uhkusega öelda.

Põhja-Lätimaal ja Lõuna-Eesti aladel elanud liivlasi on tänapäeval vähe alles. Liivi keelt emakeelena rääki- jaid on vaid 10 ringis. Umbes 50 on neid, kes keelt mäletavad, on hiljem õppinud ja kes oma liivi päritolu tähtsaks peavad. Nii võivadki need vähesed allesjäänud suhelda oma emakeeles sageli vaid loomadega, sest keele mõistjaid paraku enam pole. Seda keelt õpetatakse vaid kolmes ülikoolis maailmas - Tartus, Riias ning Helsingis. Ja ometi on nende veri ning ajalugu igas kolmandas lätlases ning hulgas eestlasteski.

Siiski on midagi, mis eestlasi ja lätlasi liivlastega ühendab ja neid üksteisest sõltuvaks teeb. Kolme rahva juured on aastatuhandete vältel tihedalt põimunud, sidemeis on kõigi kolme rahva minevik ja kultuur. Külge külje kõrval elavad rahvad võtavad üksteiselt palju üle; täiendavad ja täiustavad üksteist. Lõunaeestlased ja põhjalätlased kasutavad sageli liivlaste lüürilisi rahvaviise, neid enda omadeks pidades ja liivlaste sõnul lii- gagi lihtsustades.

Põikpäine liivlane ei näe aga mingisugust põhjust, miks nende rahvas peaks kaduma raudsete raamatukaante vahele, millel pealkirjaks pelk «Oli kord rahvas...»

Hea on, et leidub liivlasi, kes oma rahva lugu ning traditsioone mäletavad, endaga kaasas kannavad ja paljud teadmatud teadjamaks teevad.

Hea on, et on olemas Julgi Stalte ja *Tulli Lum*.

Julgi Stalte, liivi rahvalaulik:

«Võin julgelt öelda, et mulle on meie laulud juba emapiimaga kaasa antud. Minu vanemad olid esimesed, kes 70ndatel aastatel võtsid oma kohuseks liivlaste folkloor taaselustada. Ja kuigi ma sündisin ja kasvasin Riias, ei ole ma oma päritolu unustanud. Folklooriga tegeledes olen ka linnaplikakesena leidnud ühtsuse loodusega.

Alustasin oma muusikuteed vanemate loodud ansamblis *Skandinieki* ning löön selles kaasa tänaseni. Juhtisin sellesama ansambli noorterühma. Eks ma olen kooli ajal teinud ka raskemat muusikat. Vahel ütleb mu väikevend mulle, et kuule - teeme nüüd õige liivi rokki.

Praegu käib liivlastel eneseteadvuse tõusu teine laine. See on tegutsemise ja õppimise aeg. Paljud laulud, mida ma ise esitan, pärinevad mu vanaisalt ja vane- matelt, samas olen palju ka ise otsinud. Tänu Oskar Looritsale on olemas näiteks terviklikud materjalid Põhja-Kuramaa 12 liivi küla kohta.

Arvan, et kuulun nende 50 liivlase hulka, kes keelt mäletavad ja elus hoiavad, ent igapäevases suhtluses siiski ei tarvita. Aktiivselt suhtlen liivi keeles Liivi päeval - siis, kui kord aastas, augusti esimesel laupäeval, kõik Liivi ranna ühes külakeses kokku saame.

Praegu õpin Viljandi Kultuurikolledži rahvamuusika osakonnas. Olen uhke, et olen liivlane ja et olen saanud paljudes teisteski liivi noortes selle liivlaseks-olemise tule süüdata.

Kui ansambli kutsuti ja ma selle muusikat kuulsin, ehmusin algul päris ära. Kartsin, et sellises muusikas kaotab laul oma olemuse. Aga lõpptulemus on hoopis teistsugune ja meeldib mulle.»

Tulli Lum

Liivi keeles tähendab ansambli nimi kuuma (tulist) lund. Solisti Julgi Stalte sõnul iseloomustab nimi nende muusikat imehästi - nad pakuvad põhjamaiselt rauget rahvamuusikat pisut tulisemas ja särtsakamas seades.

Kitarrist Jaan Sööt tõmbab aga paralleele eestlastele nii tuntud *Jääboileriga*.

Julgi Stalte ja Tiit Kikas

Jaan Sööt

Ansambli liikmeid peetakse eesti tippmuusikuteks. Omavahel on nad ammused tuttavad, kes aastate jooksul paljudes ühisprojektides on mänginud. Praegune koosseis (välja arvatud Jaan Sööt) saatis ka Tõnis Mägi kontserttuuri.

Eelmisel aastal esinesid sõbrad *Jääboileri* nime all Viljandi Pärimusmuusikafestivalil, kus esitati (paljudele bändiliikmetelegi esmakordselt) eesti rahvamuusikat. Bassimängija Alari Piispea ja kitarristi Jaan Söödi sõnul näis liivi laulude kava ainuvõimaliku järjena. Esialgne plaan leida solistiks keegi liivi vanahärra unus, kui kohtuti noore ning võluva häälega Julgi Staltega. Algu oli tehtud ning kogu projekti seisata oleks olnud asjatu vaev.

Nende esimene kontsert 1999. aasta Viljandi Pärimusmuusikafestivali viimase päeva hilisööl võeti vastu tormilise aplausiga. *Tulli Lum* näib olevat üks võimalus, kuidas ammu unustatud liivi rahvamuusika tänapäeva tuua ja taas elama panna.

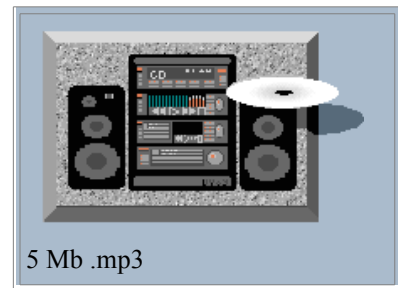
1. 2. 3.

Ī - dō - nō i - za - nō, ī - dōk - sō poi - gō, ne u - mad ī - dōk - sō a - ma - tō - vel 'lō:

1. 2. 3.

*Īdōnō izanō īdōksō poigō,
ne umad īdōksō amatō-vel 'lō:
kolm pūgōbōd lillō, kolm rabbōbōd būngidi,
kolm vjedabōd vōrgidi pids rāndan-aigō.*

Ühel isal üheksa poega,
need on üheksa ametivenda:
kolm puhuvad vilepilli, kolm löövad trummi,
kolm veavad vōrke ranna ääres.

Viis on noodipildis esitatud transponeerituna, põhitooni tegelik kõrgus on c^1 . Variantide paiknemiskohad on numbritega viidatud. 1. variant tuleb paaril korral ette 3-silbilise sõnaga *bungidi*; 2. ja 3. variant on üsna sagedased, 3. kasutatakse alati koos teksti neljanda värsiga ja sageli ka teise värsiga. Laulja ei püüa intoneerida väga täpselt, esitus lähtub vanemale rahvalaulule omasest intoneerimisviisist - sama heli intoneerimiskõrgus võib viisikordustes üsna suurel määral varieeruda.

Laulu alustekst on trükis avaldatud (vt Oskar Loorits *Volklieder der Liven*. Tartu 1936: 177, variant 200 A (3), kirja pandud E. Melngailise poolt). Põhiosa lauluviisist langeb trükivariandiga kokku. Julgi Stalte on liisanud omalt poolt teise viisirea alguspoole «kokkutõmmatud» variandi ($a^1 - a^1 - g^1 b^1 - a^1 - a^1$), originaalmeloodiast erineb viisi lõpp (Melngailisel: $b^1 - a^1 - g^1 f^1 - g^1$).

Noot ja kommentaar Janika Oraselt ja Kristi Salvelt